

Ene / nowella

Category: Hekaýalar, Kitapcy
написано kitapcy | 21 января, 2025
Ene / nowella ENE

«Agłasa enem aglar...»

Ýigidiň jesedi indi iki günden bəri derýanyň aňry etegindäki, keseki ýurda degişli bolan ýerde gara depe bolup gölerip ýatyr.

Marçak obasy derýa ýeñsesindäki Owgan obalarynyň biri bilen bir derýany orta alyp, bary-ýogy alty-ýedi yüz ädim aralykda «onda sen, munda men» bolşup oturan goňşy obalaryň birisi. Ýigidiň yzyndan düýn şol ýerde owgan pelteñiniň (pelteň – esger) atan ýekeje oky ýetipdi. Ol indi şol ýatan ýerinde emedekläp derýa ýetip gelýäne meňzäp ýatyrdy. Pelteňleriň ikisi şondan bəri ýigidiň beýleräginde garawulçylyk çekip otyrdylar.

Ýyl gurak gelipdi. Üstesine, ýurt içi hem bulaşykdy, kimse bay diýip türmä salynsa, ençemeleri maşgalalary bilen zir-zöwran edilib, alysdan-alys ýurtlara sürgün edilibdi. Hemise

gabahatlyk bolan ýerden göterilişi ýaly, bu obadanam rysgal ymykly göterilipdi. Ýigit dek mundan iki gün ozal, ýanynyň iki sany ýoldaşy bilen, öýden tapan-tupan, bir put-iki put dänä çalşyp bolaýjak goşa bilezikdir haly düşekçesini alyp gidipdi. Alyş-çalyş bu iki goňşy obanyň arasynda ozalam edilmeýän zat däldi. Diňe orus ýurdy alyp, «mundan bări meniňki, ondan aňry seniňki» edensoň, gatnaşyk selçeňleşipdi.

Ozallar derýanyň ilersi onuň gaýrasynda ýasaýanlaryň arzuwly ýeridi, köplenç, derýanyň gaýrasynda ýasaýanlar mal-gara sürüp gelip, ony bu ýerde bol bolýan bugdaýdyr mekgejöwene çalşyp, eşek, düýe ýüklenip giderdiler. Goňşy berekedinden peýdalanardylar. Täze hökümet gatnaşyk edilmegini islemeýän-de bolsa, barybir, henizem ogryn-dogryn baryş-gelişler galmandy. «Açlyk näme iýdirmez...» diýleni, soňky döwürde derýanyň ilersindäki marçaklylar derýanyň gaýrasyna ogryn-dogryn alyş-çalşa gatnamaly bolupdylar.

Merhumy öyüne ýygnamak, ony öz topragynda ýer-jaý etmek üçim pelteňlerbaşy bilen edilen ilkinji synanyşyk netijesiz bolupdy, ýogsam, oña ýörite derýanyň iki tarapynda hem tanalyp-hormatlanýan ahun adamy öñe salyp, yüz tutup görüp diler.

Soňra ýigidiň doganoglan agasy bir öküzi yzyna düşûrip getirip toraňnylykda, owgan pelteňlerine görünýän ýerde daňyp, olar bilen gepleşik geçirmäge çalşypdy. Pelteňler öz arasynda it ýakalaşan ýaly wagyrdaşyp näçe maslahatlaşsalar-da, wagty bilen anyk bir netijä gelip bilmändiler. Ýigit bolsa henizem derýanyň aňyrsynda ýapynyň yüzünde şol ýatan ýerinde ýatyrdy... Öýde oturyp, erkekleriň ol ýerdäki balasynyň jesediniň getirilmegine garaşa-garaşa halys bolan ene ahyr karar tapman, birki sany aýal bilen gjöylänler derýanyň boýuna geldi. Bu ýerde depäniň üstünde oglanyň garyndaşlary üýüşüp, öz keseki ýerinde ýatan jesetlerini gözleri bilen garawullaşyp, örtenişip otyrdylar.

Enäni görüp, onuň goňşy obadan gelen dogany alada galды:

- Sen oturybermeli ekeniň-dä...
- Oturyp bolýarmy?

Ene ýüzugra oña guraksy jogap berdi-de, ot ýakyşyp, maslahat

edip oturan hossarlaryň gapdalyndan geçip, depäniň eñnidine ýetip aýak çekdi.

Bu ýerden ýigidiň ýatan ýeri has gowy görünüärdi, aşakda guduman derýa aýlanyp-öwrülip akyp ýatyr, ýigidiň ýatan ýeriniň aşak etegi on-ýigrimi ädim töwerekleri ýaýylyp oturan eñnit, derýa tolkunlaty şol eñnididen etegini ýalap, süýkenişip akýarlar.

Ene bu görnüşi synlap, ilki: «Hä, balam derýa-ha ýetiberen ekeni, oña bir özünü zyňyp bilen bolsaň-a, tolkunlar seni öz kenarymyza aşyrdy» diýip oýlandy. Soň bolsa suwuň batly akyşyndan çen tutup: «Bu ýer şeýle çuňam bolmaly däl...» diýip pikir etdi. Soňam ene derýanyň öz kenarlaryndaky başlaryny suwa egşip, haýsydyr bir aňyrdan ýüzüp gelýäne kömek bermek üçin uzyn-syryk gollaryny uzadyşyp duran toraňny şahalaryndan wagty bilen gözünü aýyrmady. Pikirinde, aňyrdan gaçyp gelýän oglunuň şol toraňny şahalaryna ýapyşdyryp, bu kenara geçirdi.

Ene bırsalym derýa arkasyny synlap, bagry birýan-gözi girýan bolup durangoň, bile gelen aýallaram alyp yzyna dolandy. Ot ýakyp oturanlaryň tarapyna seretmän, öñe – birýerlere seredip, olaryň gapdalyna geçdi. Gele-gelmäne-de, öyüň bir duluna çekiliп, üstüni köne don bilen bürenip, gabra meňzäp ýatdy.

Garaňky düşensoň depede gözegçilik çekip oturanlar hem biraz ýylynmaga, ol ýerde ýatan merhumy almagyň maslahatyny täzededen giňislikde etmäge öye ýygnandylar. Nädilende nä boljagyny ölçerişip-döküşip, pikir basyşyp otyrdylar.

Gijäniň bir wagty – ene aýak ýoluna çykan wagty hem goňşy öýde henizem adamlaryň hümürdisi bardy.

* * *

Daň saz beriberende ýeňsede birden oba itleriniň gowurdysy artdy. Kim-de bolsa bir ýat adamyň töwerekde peýda bolany belli boldy. Onýanca kimdir biriniň aňyrdan aldyrany bar ýaly, itleriň öni bolup ylgap gelýäni göründi. Merhumyň garyndaşlary bu mahal ýene-de depä gidip, merhuma gözegçilik edip, ony almagyň täzededen ugruna çykmagyň pikiri bilen otyrdylar. Aňyrdan ylgap gelen adam gapynyň öňüne hümerlenişip çykan

adamlary görüp, demi-demine ýetmän: «...Ol ýere baryň, derýa boýa baryň!» diýip, bir bolmasy işiň bolanyny öz howlukmaç hereketi bilen mälim etdi. Adamlar som-saýak bolup, ylgaşyp derýanyň boýuna baran mahallary, öz öňlerinde süllümbaý ezilen enäniň kuwwatdan düşüp, yzy bilen beýleki kenardan süýräp gelen toraňny salynyň iki-üç ädim öñ ýanynda ýuzin düşüp ýatanyny gördüler. Toraňny salyň üstünde merhum ýigit dem-düýtsiz ýatyrdy.

Derýanyň o başynda bolsa hazır ahmallygyny aldyran, başlary seleň selleli, ak balak, sölite ak köýnekli pelteňler ahmyr edişip, bir-birleri bilen büküdişip, ellerini salgaşyp, gaharly wal-wallaşýardylar.

Adamlar ýerli-ýerden gelip, goltugyndan göteren mahaly, surnugan ene dışinden syzdyryp eşidiler-eşidilmez dillendi:
– Alyň-da, indi ýer-jaý ediberiň!

Adamlar merhumy alyp ugran mahaly jahan henizem oňly ýagtylmaga ýetişmändi. Yüzüne gara çeken sag kenar, cep kenardan daşlaşyp barýan toparyň yzyndan düşnüsiz seredip galdy.

Agageldi ALLANAZAROW. Hekaýalar